

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of International Social Research
Cilt: 9 Sayı: 42 Volume: 9 Issue: 42
Şubat 2016 February 2016
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

SPOR KULÜPLERİ İÇİN KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK ÖLÇEĞİNİN (KSSÖ) TÜRKÇE UYARLAMASI: GEÇERLİLİK VE GÜVENİLİRLİK ÇALIŞMASI
ADAPTATION OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY FOR SPORT ORGANIZATIONS TO TURKISH: A VALIDITY AND RELIABILITY STUDY

Uğur SÖNMEZOĞLU*
Dilşad ÇOKNAZ**
Ercan POLAT**

Öz

Bu çalışmanın amacı spor kulüplerinin kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetleri hakkında spor kulübü seyircilerinin algılarını ölçmek için Jung (2012) tarafından geliştirilmiş olan spor kulüpleri için kurumsal sosyal sorumluluk ölçeğinin (KSSÖ) Türkçe uyarlama çalışmasını yapmaktır. Araştırmanın çalışma grubu Beko Basketbol Liginde yer alan ve gıda sektöründe hizmet veren bir şirketin adını taşıyan spor kulübünün 21.03.2015 tarihindeki Beko Basketbol ligindeki müsabakasında yer alan seyircilerinden oluşmaktadır (n=250). KSSÖ'nün Türkçeye çevrilmesi aşamasında çeviri-tekrar çeviri tekniği uygulanmıştır. Ölçme aracının yapı geçerliği Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA) ile test edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre 28 maddelik ve dört boyutlu ölçme aracının yeterli uyum iyiliği indekslerine sahip olmaması nedeniyle ölçeğin madde sayısı 16'ya düşmüş ve ölçek özgün ölçekteki gibi dört boyuttan oluşmuştur (Ki-Kare/sd=1.58, SRMR= 0.06, RMSEA=0.06, GFI=0.91, NNFI=0.96, AGFI=0.87, NFI=0.95, CFI=0.97). Ölçeğe ait iç tutarlık katsayıları ise ekonomik sorumluluk boyutu 0.74, yasal sorumluluk boyutu 0.83, etik sorumluluk boyutu 0.89 ve hayırseverlik sorumluluğu boyutu 0.83 olarak bulunmuştur. Ölçeğin toplam iç tutarlık katsayısı ise $\alpha = .88$ 'dir. Sonuç olarak Türkçeye uyarlanan 16 maddelik ve dört boyutlu KSSÖ ölçeğinin spor kulüpleri için Türkiye'de spor alan yazında kullanılabileceği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kurumsal Sosyal Sorumluluk, Spor Kulübü, Doğrulamalı Faktör Analizi, Beko Basketbol Ligi.

Abstract

The purpose of this study was to perform the Turkish adaptation of corporate social responsibility scale for sports clubs which was developed by Jung to evaluate supporters' perception of corporate social responsibility activities. The research group was consisted of sports club supporters which bear the name of a company in food industry and leaguer in Beko Basketball League watched the team's match on 23 March 2015. (n=250). Translation-Back Translation technique was applied to assess the Turkish adaptation of CSRÖ. The construct validity of the measurement instrument was tested by means of Confirmatory Factor Analysis. Because of not having adequate Goodness of Fit Indices, adapted scale's article number lowered to 16, which was 4 dimensional and consist of 28 articles. (Ki-Kare/sd=1.58, SRMR= 0.06, RMSEA=0.06, GFI=0.91, NNFI=0.96, AGFI=0.87, NFI=0.95, CFI=0.97).The Cronbach's alpha coefficients were 0.74 economic responsibility dimension, 0.83 legal responsibility dimension, 0.89 ethic responsibility dimension and 0.83 philanthropy responsibility dimension. Total cronbach's alpha coefficients was $\alpha = .88$. According to obtained results, it can be concluded that adapted scale can be performed in Turkish sports clubs.

Keywords: Corporate Social Responsibility, Sport Clubs, Confirmatory Factor Analysis, Beko Basketball League.

1. GİRİŞ

"Kurumsal sorumluluk", "kurumsal hesap verilebilirlik", "kurumsal ahlaklılık", "kurumsal vatandaşlık" gibi kavramlarla açıklanan kurumsal sosyal sorumluluk kavramı (Ersöz 2007), bir işletmenin çevresinde yarattığı olumsuz etkilere karşı önlem alması ya da işletmelerin faaliyetlerinde topluma zararlı faaliyetlerden sınırlandırmayı sağlayan, toplumun refahına katkıda bulunmayı zorlayan ve bunu öngören politikalar, prosedürler ve eylemleri benimsemesi olarak tanımlanabilmektedir (Korkmaz 2009). Bradish ve Cronin, (2009: 692) örgütler için KSS'nin etik ve toplumsal ihtiyaçlar ile birlikte paydaşlara hesap verebilir olma sorumluluğu olarak da anlaşıldığını belirtmiştir. KSS birçok şirket için önemi giderek artan bir kavram olmakla birlikte spor alanında son yıllarda bu durumun söz konusu olduğu belirtilmektedir (Athanasopoulou, Douvis ve Kyriakis 2011; Babiak ve Wolfe 2006; Brietbarth ve Harriss 2008; Smith ve Westerbeek 2007). Sporda sosyal sorumluluk ve hayırseverlik bir iş kolu haline gelmiş ve medyanın daha çok ilgisini çeken etkili kurumsal bir strateji olarak ortaya çıkmıştır (Ratten, 2010:488-489).

Literatür incelendiğinde kurumsal sosyal sorumluluğun örgütlere sağladığı faydalar ve etkilere yönelik birçok araştırma yapılmaktadır. Bu doğrultuda kurumsal sosyal sorumluluğun "kötü tanıtım gibi zararlı etkilere karşı bumerang etkisi" (Kolyperas, Morrow ve Sparks 2014), "tüketici davranışı ve satın alma davranışına etkisi" (Oberserder, Schlegelmilch ve Murphy 2013), "paydaşlar arasındaki ilişkileri

•

**

güçlendirme etkisi" (Brown 2012) "kuruma olan sadakati geliştirme etkisi" (Sheikh ve Beise-Zee 2011 ve

Jung 2012) gibi örnekler verilebilir. Ayrıca özünde topluma katkı sağlamayı içeren KSS faaliyetlerinin örgütler için olumlu imaj oluşturmada da önemli etkileri bulunduğu bilinmektedir (Kelgökmen İliç 2010:304). Bu etkilere yönelik olarak yapılan araştırmaların sayısı da son yıllarda giderek artmaktadır. Özellikle KSS'nin kurum imajı ve marka imajı etkilerini ölçmeye yönelik çalışmaların yapıldığı belirtilebilir (Doğan ve Varinli 2010, Jung 2012, Özdemir 2009). Bu çalışmalara bir örnek de Jung (2012) tarafından bir ölçüm aracı geliştirilmiştir. Bu geliştirilen KSS ölçeği ekonomik, yasal, etik ve hayırseverlik sorumluluğu olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır.

Bu bakış açısıyla araştırmanın önemi spor seyircilerinin spor kulüplerinin KSS faaliyetlerine ilişkin düşüncelerini belirlemeye yönelik çeşitli çalışmalarda kullanılabilir, seyircileri/taraftarlarının spor kulüplerini KSS alt boyutları açısından değerlendirmelerine imkan sağlayacak, spor kulüplerinin KSS faaliyetlerinin değerlendirilmesine katkı sunacak bir ölçeğin Türkiye literatüre kazandırılmasıdır. Dolayısıyla spor kulüpleri için KSS ölçeğinin (Jung 2012) Türkçeye uyarlayarak geçerlik ve güvenilirliğini incelenmesi amacıyla bu araştırma planlanmıştır.

2. YÖNTEM

Araştırma Evreni ve Örneklem Grubu

Yapılan araştırmanın çalışma evrenini gıda sektöründe hizmet veren bir şirketin ismini taşıyan spor kulübünün seyircileri oluşturmuştur. Örneklem grubu ise örnek kapsamına bilgi ve verilerin en kolay toplanacağı bireylerin dahil etmemizi sağlayan kolay örneklem alma yöntemi kullanılmıştır (Kurtuluş, 2011). Bu doğrultuda ölçme aracının deneme uygulamasında örneklem grubunu araştırmaya konu olan spor kulübünün 21.03.2015 tarihinde saat 18:00'de oynanan Beko Basketbol Ligi 23. hafta müsabakasındaki 315 seyircisi oluşturmuştur. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğinin yapıldığı deneme uygulaması, bir araştırma şirketine mensup eğitilmiş beş anketör ile birlikte maç öncesi, devre arası ve maç sonrasında gerçekleştirilmiştir. Öncelikle araştırmacı tarafından bu beş profesyonel anketöre ölçeğin uygulanması ile ilgili dikkat edilmesi gereken hususlar hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. (EK-3). Anketörler tribünde 5 farklı bölümde yerlere dağılarak, tribünde yer alan tüm alanlarda veri toplama işlemini gerçekleştirmiştir. Toplam 315 kişi ile gerçekleştirilen deneme uygulamasında hatalı, eksik veya sınırlılıklara uygun doldurulmamasından dolayı 65 ölçek araştırmacı tarafından değerlendirmeden çıkarılmıştır. Sonuç olarak %79.37'lik bir dönüt oranıyla 250 ölçek geçerli olarak kabul edilerek değerlendirmeye alınmıştır.

Araştırmaya katılan seyircilerin %66.8'i (n=167) erkek, %33.2'si (n=83) ise kadındır. Medeni duruma bakıldığında seyircilerin %49.6'sı (n=124) evli, %50.4'ünün (n=126) bekar olduğu görülmektedir. Seyircilerin %16.0'sı (n=40) ilköğretim, %45.2'si (n=113) lise, %14.4'i (n=36) ön lisans, %20'si (n=50) lisans, %4.4'ü (n=11) lisansüstü mezunu olduğunu bildirmiştir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak Jung (2012) tarafından geliştirilen ve ekonomik, yasal, etik ve hayırseverlik sorumluluğu olmak üzere 4 alt boyuttan oluşan, 28 maddelik bir ölçek kullanılmıştır. Ölçek yedili Likert tipli olup, puanlama 1 = hiç katılmıyorum, 2= çoğunlukla katılmıyorum, 3 = kısmen katılmıyorum, 4 = kararsızım, 5 = kısmen katılıyorum, 6 = çoğunlukla katılıyorum, 7 = tamamen katılıyorum şeklindedir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 196, en düşük puan ise 28 'dir. Jung (2012) tarafından yapılan araştırmadaki KSS ölçeğinin alt boyutlarının güvenilirlik katsayılarına bakıldığında ise

ekonomik sorumluluk ($\alpha = 0.957$), etik sorumluluk ($\alpha = 0.889$), yasal sorumluluk ($\alpha = 0.862$) ve hayırseverlik

sorumluluğun ise ($\alpha = 0.979$) olarak ortaya çıktığı görülmüştür. Toplam KSSÖ'nün güvenilirlik katsayısı ise (α

= 0.897) olarak bulunmuştur.

Kurumsal sosyal sorumluluk Ekonomik, Yasal, Etik ve Hayırseverlik olmak üzere dört ana boyuttan oluşan bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Carroll, 1991).

Ekonomik sorumluluk; iyi ve kaliteli bir ürünü uygun fiyata mal edip müşterilerine sunmak ve böylece tatmin yaratarak hissedarlarına kar sağlamak olarak değerlendirilmektedir (Budak ve Budak 2014: 103).

Yasal sorumluluk; örgütlerin ülkenin yasalarına uygun şekilde faaliyetler yürütmesi, iş ve davranışların kurallara göre yapılması olarak tanımlanmaktadır (Çelik, 2007: 66).

Etik sorumluluk; yasalarda belirtilmemesine rağmen toplum tarafından benimsenmiş olan, yazılı olmayan kuralları ve toplumsal değerleri kapsayan ve örgütlerin etik gereklilik olarak uymak sorumluluğunda hissettikleri alanlar olarak ifade edilmektedir (Atlığ, 2006: 28).

Hayırseverlik sorumluluk ise; işletmelerin gönüllülük rollerini temsil etmekte, yöneticilerin veya şirketlerin kararına ve seçimine bırakılmasına rağmen hala iş performansı olarak düşünülmekte, sosyal normlar tarafından teşvik edilmektedir.

İşletmelerin sosyal roller üzerinde meşgul olmak için yönlendirilen hayırseverlik faaliyetleri kanunlar tarafından zorunluluk veya gereklilik oluşturmamakta, işletmeler tarafından etik bir duygu olarak düşünülerek artan şekilde stratejik bir anlam kazanmaktadır (Carroll 1979: 1999).

Uyarılma Çalışması

Kurumsal sosyal sorumluluk ölçeğinin uyarılma çalışması için öncelikle Chang-Wook Jung ile e-mail yoluyla iletişim sağlanmış, KSSÖ'nün Türkçeye uyarlanabileceğine ilişkin gerekli izinler alınmıştır. Beaton, Guilemin ve Ferraz (2000:3187) uyarılma çalışmalarının ilk çeviri, çevirilerin değerlendirilmesi, geri çeviri, uzman görüşü ve ön test uygulamasından oluştuğunu belirtmektedir. Brislin vd. (1973) ise ölçeğin uyarılma aşamasında izni alınan ölçeğin orijinal dilinden hedef dile olan ilk çevirisi, ilk çevirinin değerlendirilmesi, daha sonra orijinal dile geri çeviri yapılması, geri çevirinin değerlendirilmesi ve uzman görüşünü içeren 5 aşamalı bir teknikten oluştuğunu ifade etmektedir (Akt. Basım ve Çetin, 2011:4). Araştırmada bu doğrultuda planlanmış, ilk aşamada ölçekler üçü İngilizce alanında uzman, üçü de İngilizce düzeyi yüksek spor yönetimi akademisyenleri tarafından İngilizceden Türkçeye çevrilmiştir. Elde edilen çeviriler araştırmacı ve danışmanı tarafından tek tek incelenmiş, dil ve anlam yönünden karşılaştırılarak değerlendirilmiş ve benzer maddeler belirlenerek ölçek Türkçe olarak hazırlanmıştır. Daha sonra hazırlanan Türkçe ölçeğin tekrar İngilizceye çeviriler, ölçeğin orijinal halini daha önce hiç görmemiş, doktora dereceli İngilizceye hakim ikisi spor yönetimi alanında, biri yabancı dil alanında akademisyen ve üçü de İngilizce alanında uzman kişi tarafından yapılmıştır. Elde edilen İngilizce ölçek ile orijinal İngilizce ölçek karşılaştırılmış ve maddelerde anlam kayması olup olmadığı kontrol edilmiş ve bu aşamada çevirileri tutarlılık göstermeyen beş madde için aynı işlem yolu takip edilerek çeviri-geri çeviri aşaması ikisi spor yönetimi alanında, ikisi İngilizce dil biliminde uzman kişilere gönderilerek çevirileri yeniden yapılmıştır. Böylece iki aşamalı olarak gerçekleştirilen çeviriler sayesinde özgün dilden hedef dile çeviriye doğru tutarsızlıklar ve belirsizlikler daha iyi tanımlanabilmiştir (Beaton, Guilemin ve Ferraz, 2000: 3188). En son aşamada bir İngilizce dili ve bir Türk dili uzmanından yardım alınmıştır. Yapılan düzenlemenin ardından ölçeklere son hali verilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada ortaya konulan ve öngörülen modelin analiz ve testi için SPSS 13.0 ve LISREL 8.7 paket programı kullanılmıştır. KSSÖ deneme formu 315 seyirciye uygulanmış, kullanılabilir durumda olan 250 ölçeğe analizler yapılmıştır. Ölçme aracının faktör yapısını sınanmasında doğrulayıcı faktör analizi, güvenilirlik çalışmaları için Cronbach's Alpha iç tutarlık katsayıları ve madde toplam katsayıları kullanılmıştır. Faktör analizi sosyal bilimlerde ölçek geliştirme çalışmalarının yanı sıra uyarılma çalışmalarında da yapı geçerliliğine ilişkin kanıt elde etmek amacıyla en sık kullanılan tekniklerden biridir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk 2010). Araştırmada doğrulayıcı faktör analizi kullanılarak ölçekler ayrı ayrı istatistiksel olarak analiz edilmiştir. Çünkü geçerlilik ve güvenilirlik olarak daha önceden kanıtlara sahip olan özgün araçların uyarılma çalışmalarında önceden keşfedilen kuramsal yapıyı tanımlayan modelin, uyarılacak olan kültürde toplanan verilerle ne derece uyum gösterdiği, kısacası modelin geçerliliği, doğrulayıcı faktör analizi kullanılarak incelenebilmektedir (Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk 2010;178). Dolayısıyla böyle bir uyarılma çalışmasının geçerlilik analizinde doğrulayıcı faktör analizinin kullanılması uygun görülmüştür.

3. BULGULAR

Doğrulayıcı Faktör Analizine (DFA) İlişkin Bulgular

Sporda kurumsal sosyal sorumluluk ölçeğinde yer alan ekonomik, yasal, etik ve hayırseverlik alt boyutları ve bu dört boyuta ait maddeler Tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 1: KSSÖ'ye ait maddeler

İFADELER	
	Ekonomik Sorumluluk
1	Bu spor kulübü yerel toplumun (şehrin) ekonomik gelişimine olumlu katkıda bulunur
2	Bu spor kulübünün rekabet kabiliyeti oldukça yüksektir.
3	Bu spor kulübü ekonomik faydalar yaratır.
4	Bu spor kulübü taraftarın sesine daha fazla kulak verir.
5	Bu spor kulübü taraftar sayısını arttırmak için çaba sarf eder.
6	Bu spor kulübü müşteri hizmetlerini geliştirmeye çalışır.

Yasal Sorumluluk	
7	Bu spor kulübü iş ahlakına sahiptir
8	Bu spor kulübü yaptığı işlemlerin yasal standartlara uygun olmasını garanti eder.
9	Bu spor kulübü yasal yönetmeliklere eksiksiz ve hızlı bir şekilde uyum gösterir.
10	Bu spor kulübü; oyuncularına iyi bir iş ve yaşam dengesi sağlamak için esnek politikalar uygular.
11	Bu spor kulübünün yönetimi öncelikli olarak oyuncuların ihtiyaç ve istekleriyle ilgilenir.
12	Bu spor kulübü toplumun gerektirdiği etik kurallara itaat eder.
13	Bu spor kulübü müsabakadaki adil oyun ilkelerine itaat eder.
Etik Sorumluluk	
14	Bu spor kulübü gayri ahlaki faaliyetlere taviz vermez.
15	Bu spor kulübü çevre kirliliğinin önlenmesi ile ilgili sorumluluğunun farkındadır.
16	Bu spor kulübü çevrenin korunmasına katkı sağlamaya çalışır.
17	Bu spor kulübü enerji kaynaklarının tasarrufuna önem verir.
18	Bu spor kulübü geri dönüşümü yaygınlaştırmak için çevre dostu etkinlikler yapar.
19	Bu spor kulübü yenilenebilir kaynakları en iyi şekilde kullanmaya gayret eder.
20	Bu spor kulübü her zaman kirliliği azaltmak için elinden gelenin en iyisini yapmaya çalışır.
Hayırseverlik sorumluluğu	
21	Bu spor kulübü karının bir kısmını yerel topluma geri verir.
22	Bu spor kulübü yerel toplumun eğitim ve kültürünü destekler.
23	Bu spor kulübü topluma oldukça katkı sağlar.
24	Bu spor kulübü; oyuncularını yerel toplum için yapılan hayır etkinliklerine katılmaya teşvik eder.
25	Bu spor kulübü hayır işlerini iş faaliyetlerine dahil eder.
26	Bu spor kulübü bölge halkı ile yakın ilişki içindedir.
27	Kar amacı gütmeyen yerel örgütler bu takımın katkılarından faydalanırlar.
28	Bu spor kulübü kurumsal bağışlar yapar.

Jung (2012) tarafından geliştirilen dört faktörlü ve 28 maddeli KSSÖ'nün Türk toplumuna uygunluğunu test etmek için uzman görüşü de alınarak mevcut yapının doğrulayıcı faktör analiziyle (DFA) test edilmesine karar verilmiştir. Tablo 2'de yapılan DFA sonucunda ortaya çıkan uyum değerleri verilmiştir.

Tablo 2. KSSÖ modifikasyon öncesi uyum değerleri

Uyumluluk İndeksi	Değerler	Kabul Edilebilir Uyum	İyi Uyum
Ki-Kare (X^2)	1525.82		
Serbestlik Derecesi	378		
Ki-Kare/sd	4.03	$2 \leq X^2/sd \leq 5$	$0 \leq X^2/sd \leq 2$
RMSEA	0.11	$0.05 \leq RMSEA \leq 0.10$	$0 \leq RMSEA < 0.05$
SRMR	0.11	$0.05 \leq SRMR \leq 0.10$	$0 \leq SRMR \leq 0.05$
GFI	0.70	$0.90 \leq GFI \leq 0.95$	$0.95 \leq GFI \leq 1.00$
AGFI	0.64	$0.85 \leq AGFI \leq 0.90$	$0.90 \leq AGFI \leq 1.00$
CFI	0.90	$0.95 \leq CFI \leq 0.97$	$0.97 \leq CFI \leq 1.00$
NNFI	0.89	$0.95 \leq NNFI \leq 0.97$	$0.97 \leq NNFI \leq 1.00$
NFI	0.88	$0.90 \leq NFI \leq 0.95$	$0.95 \leq NFI \leq 1.00$

İlk yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre dört boyutlu 28 değişkenin yer aldığı KSSÖ'ye ait model uyum değerlerinden 1525.82 olan ki-kare değeri ve 378 serbestlik derecesinin birbirine oranı 4.03 istatistiki bakımdan kabul edilebilir uyum değerlerine sahip olduğu görülmektedir. Ancak uyum iyiliği değerlerinden yaklaşık hataların ortalama karekökü (RMSEA) 0.11, standartlaştırılmış hata kareleri ortalamasının karekökü (SRMR) 0.11, uyum iyiliği indeksi (GFI) 0.70, düzeltilmiş iyilik indeksi (AGFI) 0.64, karşılaştırılmalı uyum indeksi (CFI) 0.90, normlaştırılmamış uyum indeksi (NNFI) 0.89 ve normlaştırılmış uyum iyiliği indeksi (NFI) 0.88 olmak üzere model uyum değerleri kabul edilebilir düzeyde olmadığı görülmüştür.

DFA analizleri sonucunda en sık tekrar eden maddelerin en çok Ki-kare düşüşüne yol açan öneriler olması sebebiyle ölçekten çıkarılmalarını doğru bir yol olarak değerlendirilmiştir. Bu nedenle analiz sonucu en çok modifikasyon önerilerinde en çok tekrar eden maddeler çıkarılarak program tarafından verilen modifikasyonlar önerileri yapılmış ve teorik alt yapıya uygun olarak modeli güçlendirecek bazı düzeltmelerin yapılmasının yanı sıra en çok öneri tekrarı yapılan 12 ifadenin de çıkarılmasına karar verilmiştir. 12 ifadenin çıkarılması sonucunda elde edilen uyum iyiliği değerleri aşağıda Tablo 3'de görülmektedir.

Tablo 3. KSSÖ modifikasyon sonrası uyum değerleri

Uyumluluk İndeksi	Değerler	Kabul Edilebilir Uyum	İyi Uyum
Ki-Kare (X^2)	190.12		
Serbestlik Derecesi	120		
Ki-Kare/sd	1.58	$2 \leq X^2/sd \leq 5$	$0 \leq X^2/sd \leq 2$
RMSEA	0.06	$0.05 \leq RMSEA \leq 0.10$	$0 \leq RMSEA < 0.05$
SRMR	0.06	$0.05 \leq SRMR \leq 0.10$	$0 \leq SRMR \leq 0.05$
GFI	0.91	$0.90 \leq GFI \leq 0.95$	$0.95 \leq GFI \leq 1.00$
AGFI	0.87	$0.85 \leq AGFI \leq 0.90$	$0.90 \leq AGFI \leq 1.00$
CFI	0.97	$0.95 \leq CFI \leq 0.97$	$0.97 \leq CFI \leq 1.00$
NNFI	0.96	$0.95 \leq NNFI \leq 0.97$	$0.97 \leq NNFI \leq 1.00$
NFI	0.95	$0.90 \leq NFI \leq 0.95$	$0.95 \leq NFI \leq 1.00$

Sonuçlara göre 190.12 olan ki-kare değeri ve 120 serbestlik derecesinin birbirine oranı 1.58 olup istatistiki bakımından kabul edilebilirliği iyi düzeye sahip olmuştur. Standartlaştırılmış hata kareleri ortalamasının karekökü (SRMR) 0.06, yaklaşık hataların ortalama karekökü değeri (RMSEA) 0.06, uyum iyiliği indeksi (GFI) 0.91, normlaştırılmamış uyum indeksi (NNFI) 0.96 ve düzeltilmiş iyilik indeksi (AGFI) 0.87 olup kabul edilebilir uyum düzeyinde oldukları görülmüştür. Ayrıca normlaştırılmış uyum iyiliği indeksi (NFI) 0.95 ve karşılaştırılmalı uyum indeksi (CFI) 0.97 değerlerine sahip olup iyi uyum düzeyinde oldukları görülmüştür. Modifikasyon öncesi kritik $n=69$, modifikasyon sonrası kritik $n=157$ olarak ortaya çıkmıştır.

KSSÖ ile ilgili yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucu kalan 16 değişkenin standart yükleri, R^2 değerleri ve t değerleri Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4: KSSÖ DFA sonucunda kalan ifadeler

Maddeler	Standart Yükler	R^2	t Değeri
Ekonomik Sorumluluk			
Bu spor kulübü yerel toplumun (şehrin) ekonomik gelişimine olumlu katkıda bulunur KSSÖ1	0.83	0.69	11.65
Bu spor kulübünün rekabet kabiliyeti oldukça yüksektir KSSÖ2	0.71	0.51	10.83
Bu spor kulübü taraftarının sesine kulak verir KSSÖ4	0.75	0.57	10.29
Yasal Sorumluluk			
Bu spor kulübü yaptığı işlemlerin yasal standartlara uygun olmasını garanti eder KSSÖ8	0.84	0.70	14.89
Bu spor kulübü yasal yönetmeliklere eksiksiz ve hızlı bir şekilde uyum gösterir KSSÖ9	0.82	0.67	14.44
Bu spor kulübü; oyuncularına iyi bir iş ve yaşam dengesi sağlamak için esnek politikalar uygular KSSÖ10	0.65	0.43	11.22
Bu spor kulübünün yönetimi öncelikli olarak oyuncularının ihtiyaç ve istekleriyle ilgilenir KSSÖ11	0.59	0.34	9.86
Bu spor kulübü toplumun gerektirdiği etik kurallara itaat eder KSSÖ12	0.78	0.60	11.32
Etik Sorumluluk			
Bu spor kulübü çevrenin korunmasını sağlamaya çalışır KSSÖ16	0.79	0.62	14.46
Bu spor kulübü enerji kaynaklarının tasarrufuna önem verir KSSÖ17	0.95	0.90	19.00
Bu spor kulübü yenilenebilir kaynakları en iyi şekilde kullanmaya gayret eder KSSÖ19	0.84	0.70	15.76
Hayırseverlik Sorumluluğu			
Bu spor kulübü yerel toplumun eğitim ve kültürünü destekler KSSÖ22	0.84	0.71	14.78
Bu spor kulübü topluma oldukça katkı sağlar KSSÖ23	0.78	0.61	14.05
Bu spor kulübü; oyuncularını yerel toplum için yapılan hayır etkinliklerine katılmaya teşvik eder KSSÖ24	0.78	0.61	13.45
Bu spor kulübü bölge halkı ile yakın ilişki içindedir KSSÖ26	0.67	0.44	11.46
Kar amacı gütmeyen yerel örgütler bu takımın katkılarından faydalanır KSSÖ27	0.61	0.37	9.73

Tablo 4'e göre "Ekonomik" gizil değişkeninin ilk göstergesi olan (KSSÖ1) ele alındığında faktör yükü 0.89'dur. Gözlenen değişken KSSÖ1'in R^2 'si ise 0.69'dur. "Ekonomik sorumluluğa" ilişkin değişkenliğin en çok KSS1 değişkeni tarafından açıklandığı görülmektedir ($R^2=0.69$). "Yasal" gizil değişkeninin ilk göstergesi olan (KSSÖ8) ele alındığında faktör yükü 0.89'dur. KSSÖ8'in R^2 'si ise 0.70'dir. "Yasal sorumluluğa" ilişkin değişkenliğin en çok KSSÖ8 değişkeni tarafından açıklandığı görülmektedir.

($R^2=0.70$). “Etik” gizil değişkeninin ilk göstergesi olan (KSSÖ16) ele alındığında faktör yükü 1.10’dur. KSSÖ16’nın R^2 ’si ise 0.62’dir. “Etik sorumluluğa” ilişkin değişkenliğin en çok KSSÖ17 değişkeni tarafından açıklandığı görülmektedir ($R^2=0.90$). “Hayırseverlik” gizil değişkeninin ilk göstergesi olan (KSSÖ22) ele alındığında faktör yükü 0.96’dır. KSSÖ22’inin R^2 ’si ise 0.71’dir. “Hayırseverlik sorumluluğa” ilişkin değişkenliğin en çok KSSÖ22 değişkeni tarafından açıklandığı görülmektedir ($R^2=0.71$).

Ölçeğin Güvenirliliğine İlişkin Sonuçlar

DFA sonrasında ortaya çıkan 16 maddeli yapının güvenilirliğini test etmek için alt boyutların ve toplam ölçeğin alfa katsayısı değerlerine bakılmıştır. Elde edilen bilgiler Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5: KSSÖ alt boyutlar ve toplam alfa katsayıları

Boyutlar	Madde sayısı	Alt boyutların alfa değeri	Toplam ölçeğin alfa değeri
Ekonomik Sorumluluk	3	$\alpha=0.74$	
Yasal Sorumluluk	5	$\alpha=0.83$	
Etik Sorumluluk	3	$\alpha=0.89$	$\alpha=0.88$
Hayırseverlik Sorumluluğu	5	$\alpha=0.83$	
Ölçeğin toplam madde sayısı	16		

Toplam ölçeğin ve alt boyutların Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları incelendiğinde birinci faktör için (Ekonomik sorumluluk) $\alpha=0.74$, ikinci faktör için (yasal sorumluluk) $\alpha=0.83$, üçüncü faktör için (etik sorumluluk) $\alpha=0.89$, dördüncü faktör için (hayırseverlik sorumluluğu) $\alpha=0.83$ olarak belirlenmiştir. Toplam ölçeğin Cronbach Alpha değeri ise $\alpha=0.88$ olarak bulunmuştur.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Jung (2012) tarafında geliştirilerek, spor kulüpleri tarafından gerçekleştirilen kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerinin Türk spor seyircileri tarafından ne düzeyde algılandığını tespit eden KSS ölçeği için uyarılama çalışmasına dair yapı geçerliliği iki aşamada gerçekleştirilmiştir.

İlk olarak 28 maddeden ve 4 alt boyuttan oluşan özgün ölçeğe yapılan DFA analiziyle ortaya konulan modelin yeterli uygunluğa sahip olup olmadığı test edilmiştir. Bu uygunlu belirleyen etmenler ise uyum iyiliği değerleridir. Elde edilen sonuçlara göre; RMSEA, SRMR, GFI, AGFI, CFI, NNFI ve NFI değerlerinin tümünün olması gereken asgari sınırların altında olduğu görülmüştür. Uyum iyiliği istatistiği (Goodness of Fit Indices) olarak adlandırılan bu değerler ise, her bir modelin bir bütün olarak veri tarafından kabul edilebilir düzeyde olup olmadığını ilişkin yargıya ulaşmamıza olanak sağlamaktadır (Şimşek 2007). Sonuçla göre modelin kabul edilemez olduğu ortaya çıkmıştır.

Birinci analiz sonuçlarına göre ölçeğin geçerli bir model olarak kullanılabilmesi için program tarafından önerilen modifikasyonlar incelenmiş ve bazı modifikasyonların yapılmasına karar verilmiştir. Şimşek (2007) ise modifikasyon önerilerinde çok sık tekrar eden sorunlu maddelerin çıkarılmasının da ki-karenin serbestlik derecesine oranı ile diğer uyum iyiliği değerlerinin daha iyi sonuçlar vermesini sağlayacağını da belirtmiştir. Buradan hareketle birinci analiz sonucunda ortaya çıkan modifikasyon önerileri doğrultusunda teorik alt yapıya uygun olarak modeli güçlendirecek bazı düzeltmelerin yapılmasının yanı sıra en çok öneri tekrarı yapılan 12 sorunlu ifadenin de çıkarılmasına karar verilmiştir. Bu ifadeler çıkarılırken model üzerindeki etkileri tek tek incelenmiştir.

Yapılan ikinci analiz sonucunda 4 boyutlu yapı korunmuş ancak madde sayısı 28’den 16 ya düşmüştür. 16 maddeli bu yapıya ilişkin, ki-karenin serbestlik derecesine oranı (Ki-Kare/sd) 1.58, RMSEA= 0.06, SRMR= 0.06, GFI= 0.91, AGFI= 0.87, CFI= 0.97, NNFI= 0.96, ve NFI= 0.95 olarak belirlenmiştir.

İlgili literatür incelendiğinde, Ki-karenin serbestlik derecesine oranı 2 ve daha düşük değerler iyi, 5’e kadar olan değerler ise yeterli olarak kabul edilmektedir (Meydan ve Şeşen, 2011) Bu sonuçlara göre model, birinci aşama analizinde ortaya çıkan yeterli uyum düzeyinden iyi uyum değerlerine ulaşmıştır.

Diğer uyum iyiliği ölçütleri için literatür incelendiğinde, RMSEA için; 0,05’in altında kalan değerlerin iyi uyuma, 0,05 ile 0,10 arasının kabul edilir uyuma, SRMR için; 0,08 ve daha aşağı değerlerin iyi uyuma, GFI için; 0,90 ve 0,95 arası değerlerin kabul edilir uyuma 0,97 ve 1 arası değerlerin iyi uyuma, AGFI için; 0,85 ve 0,90 arası değerlerin kabul edilir uyuma 0,90 ve 1 arasındaki değerlerin iyi uyuma, CFI için; 0,95 ve 0,97 arası değerlerin kabul edilebilir uyuma 0,97 ve 1 arasının iyi uyuma, NNFI için; 0,95 ve 0,97 arası değerlerin kabul edilebilir uyuma 0,97 ve 1 arasının iyi uyuma ve NFI için ise; 0,90 ve 0,95 arası değerlerin kabul edilir uyuma 0,97 ve 1 arası değerlerin iyi uyuma işaret ettiğine dair ifadeler yer almaktadır (Çokluk ve Ark., 2010; Schermelleh ve Ark., 2003; Yılmaz ve Çelik 2009). Birinci analiz sonuçlarında yeterli uyumu yakalayamayan bu istatistik değerlerinin ikinci analiz sonucunda yeterli ve iyi uyum değerlerini

yakalamıştır. Dolayısıyla ölçüm aracı yapılan modifikasyonlar sonrası 16 madde olarak uyum iyiliği bakımından kabul edilebilir düzeyde olduğu söylenebilir.

Literatür bilgilerine göre analiz sonucu değişkenlerin t değerinin 2.576 üzerinde olması, parametrelerin anlamlı olduğunu ifade etmektedir (Şimşek 2007). Her bir gözlenen değişkenin faktör yükü için hesaplanan t değeri kritik t değerinden büyük ise (0.05 anlam düzeyinde kritik değeri 1.96; 0.01 anlam düzeyinde kritik değer 2.576) faktör yükünün istatistiksel olarak anlamlı olduğuna karar verilmektedir (Yılmaz, Çelik ve Yağızır 2009:142). 16 maddeli bu ölçüm aracı için elde edilen en düşük t değeri ise $t=9,86$ ile "KSSÖ27" maddesine aittir. Dolayısıyla bu değerle birlikte diğer tüm maddelerin değerlerinin kritik anlamlılık seviyesinden oldukça yukarıda olduğu söylenebilir.

KSSÖ'nün güvenilirliğini belirlemek için ölçeğin toplam ve alt boyutlarına ilişkin Cronbach alfa değerleri hesaplanmıştır. Elde edilen bulgulara göre toplam ölçeğe ilişkin Cronbach alfa değeri 0.88, olarak bulunmuştur. Alt boyutlara ilişkin olarak ise; ekonomik sorumluluk 0.74, yasal sorumluluk 0.83, etik sorumluluk 0.89 ve hayırseverlik sorumluluk 0.83 olarak hesaplanmıştır.

Alpar (2010: 350) alfa değerlerinin "0.80-1.00 arası yüksek güvenilirlik,0.60-0.79 oldukça güvenilir, 0.40-0.59 güvenilirliği düşük ve 0.00-0.39 arası güvenilir değil" olarak değerlendirmektedir. Analizden elde edilen cronbach alfa katsayıları incelendiğinde ekonomik sorumluluk boyutu dışında yer alan alt boyutların ve toplam ölçeğin alfa değerinin "iyi" değerlere sahip olduğu söylenebilir. Ekonomik sorumluluk alt boyutunun ise Cronbach alfa değerlerinin "uygun" düzeyde olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak Jung (2012) tarafından geliştirilen, 4 alt boyut ve 28 maddeden oluşan ölçme aracı üzerinde yapılan DFA sonuçları ölçeğin Türkçe versiyonunun 4 alt boyut ve 16 maddeden oluştuğunu ortaya koymuştur. Yapılan analizler incelendiğinde ölçeğin bu formunun Türk toplumu üzerinde yapılan çalışmalarda geçerli ve güvenilir bir şekilde kullanılabileceği söylenebilir.

Bu ölçüm aracı, gerek spor pazarlaması ve halkla ilişkiler uzmanlarının gerekse diğer araştırmacıların, spor kulüplerinin yaptığı kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerine ilişkin spor seyircilerinin ne düşündükleri hakkında bilgi sahibi olmalarına imkan sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- ALPAR, Reha (2010). Spor, Sağlık ve Eğitim Bilimlerinden Örneklerle Uygulamalı İstatistik ve Geçerlik-Güvenirlilik. Ankara: Detay Yayıncılık
- ATHANASOPOULOU, P., DOUVİS, J., ve KYRIAKIS V (2011). "Corporate social responsibility (CSR) in sports: antecedents and consequences". *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, C.1, S.4, s.1-11.
- ATLIĞ, Nevzat Sinan (2006). İş Etiği, Sosyal Sorumluluk ve İlaç Sektöründen Uygulamalar. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- BABIĞ, Kathy ve WOLFE, Richard (2006). "More Than Just A Game? Corporate Social Responsibility and Super Bowl XL". *Sport Marketing Quarterly*, C.15, S.4, s.214-222.
- BASIM H.Nejat ve ÇETİN, Fatih (2011). Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin Güvenirlilik ve Geçerlilik Çalışması, Türk Psikiyatri Dergisi C.22.
- BEATON DE., BOMBARDIER C., GUILLEMİN F., FERRAZ M.B (2001). Guidelines for the Process of Cross-Cultural Adaptation of Self-Report Measures. SPINE , C.25, S.24, s.3186-3191
- BRADİSH, Cheri ve CRONİN, J.Joseph (2009). "Corporate Social Responsibility in Sport". *Journal of Sport Management* C.23, s.691-697.
- BREİTBARTH, Tim ve HARRİS, Phil (2008). "The Role of Corporate Social Responsibility in the Football Business: Towards the Development of a Conceptual Model". *European Sport Management Quarterly*, C.8, S.2, s.179-206.
- BROWN, Lauren Elizabeth (2012). "Corporate Social Responsibility in NCAA Athletics: Institutional Practices and Decision Makers". *Unpublished Dissertation Thesis*. The Ohio State : The Ohio State University.
- BUDAK, Gönül ve BUDAK, Gülay (2014). *İmaj Mühendisliği Vizyonundan Halkla İlişkiler* (6. Basım). Ankara: Nobel.
- CARROLL, Archie B (1979). "A Three-Dimensional Conceptual Model of Corporate Social Performance". *Academy of Management Review*, s.497-505.
- CARROLL, Archie B (1991). "The Pyramid of Corporate Social Responsibility: Toward the Moral Management of Organizational Stakeholders", *Business Horizons*, 34 (4), 39-48.
- ÇELİK, Adnan (2007). "Şirketlerin Sosyal Sorumluluğu". *Kurumsal Sosyal Sorumluluk, İşletmeler ve Sosyal Sorumluluk* Ed. Coşkun Can Aktan, İstanbul: İGİAD Yayınları. s.61-84.
- ÇOKLUK, Ömay., Şekercioğlu, Güçlü ve Büyükoztürk, Şener (2010). Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve LISREL Uygulamaları. Ankara: Pegem Akademi
- DOĞAN, Serap Yücel ve VARINLI, İnci (2010). "İşletmelerde Sosyal Sorumluluk Anlayışı Ve Kurumsal İmaj İlişkisi: Banka Müşterilerine Yönelik Bir Araştırma". *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.6, S.2, s.1-26.
- ERSÖZ, Halis Y. (2007). Türkiye'de Kurumsal Sosyal Sorumluluk Anlayışının Gelişiminde Meslek ve Sivil Toplum Kuruluşları. İstanbul: İTO Yayınları
- JUNG, Chang-Wook (2012). *The Influence of Professional Sports Team's Corporate Social Responsibility (CSR) on Team Image, Team Identification, and Team Loyalty*. Dissertation. Florida: Thomas University
- KELGÖKMEN İLİÇ, Derya (2010). "İşletmelerin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Literatür Taraması". C.10, s.301-318.
- KOLYPERAS, Dimitrios., Morrow, Stephen ve Sparks, Leigh. (2014). "Developing CSR in Professional Football Clubs: Drivers and Phases". *Corporate Governance*, C. 15, S.2, s. 177-195.
- KORKMAZ, Seviç. (2009). *İşletmelerin Sosyal Sorumlulukları*. Kocaeli:Umuttepe Yayınları.
- KURTULUŞ, Kemal (2011). *Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.

- MEYDAN, C. H ve Şeşen, H. (2011). Yapısal eşitlik modellemesi AMOS uygulamaları, Detay Yayıncılık, Ankara.
- OBERSERDER, Magdalena., SCHLEGELMİLCH, Bodo B. ve MURPHY, Patrick E. (2013). "CSR Practices And Consumer Perceptions". *Journal of Business Research*, C. 66, S.10, s.1839-1851.
- ÖZDEMİR, Hilal. (2009). "Kurumsal Sosyal Sorumluluğun Marka İmajına Etkisi". *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.8, S.15, s.57-72.
- RATTEN, Vanessa (2010) "The Future of Sports Management: A Social Responsibility Philanthropy and Entrepreneurship Perspective". *Journal of Management & Organization*, S.16, 488-494.
- SCHERMELLEH, Karin, MOOSBRUGGER, Helfried ve MULLER, Hans (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological Research Online*, 8(2), 23-74.
- SHEİKH, Sana-ur-Rehman ve BEİSE-ZEE, Rian (2011). "Corporate social responsibility or cause-related marketing? The role of cause specificity of CSR". *Journal of Consumer Marketing*, C.28, S.1, s.27-39.
- SMİTH, Aaron C. T. ve WESTERBEEK Hans M. (2007). "Sport as a Vehicle for Deploying Corporate Social Responsibility". *JCCC Spring*, s.1-12.
- ŞİMŞEK, Ömer F. (2007). *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş: Temel İlkeler ve LISREL Uygulamaları*. Ankara: Ekinoks Yayınları
- YILMAZ, Veysel., ÇELİK, H. Eray ve YAĞIZER, Ceren (2009). Çevresel Duyarlılık ve Çevresel Davranışın Ekolojik Ürün Satın Alma Davranışına Etkilerinin Yapısal Eşitlik Modeliyle Araştırılması. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.9, S.2, s1-14.